

United Nations Office of the
High Commissioner for Human
Rights

UNITED NATIONS Assistance
Mission for Iraq (UNAMI) Human
Rights Office

Report on Human Rights in Iraq: January - June 2013

(Extract on the Kurdistan Autonomous Region)

UNAMI Human Rights Office/OHCHR,
Baghdad

August 2013

Report on Human Rights in Iraq: January – June 2013

**(Extract on the Human Rights Situation in
the Kurdish Autonomous Region)**

**UNAMI HUMAN RIGHTS OFFICE
and
OFFICE OF THE HIGH COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS**

August 2013, Baghdad

2013

ئۇفېسى مافەكانى مروظ/ يونامى

و

ئۇفېسى كۇمىيۇنى بالاي مافەكانى مروظ

بەغدا/ ئابى 2013

راستار دەكانى تايبەت بە حكومەتى ھەرىمى كوردستان:

- 1- بەردانى يانېش بەئىي ئويست دادطايى كوردنى ھەموو ئۇو طىراوانى كە بۇ ماوقىبەكى زۇرە طىراون و بە بى ئۇو ھىض تاوانيان بخرىتە ئال , وە زامكردنى ئۇو كە طرتووكان بىرىنە دادطا تاكو ترووسكە طونجاو بىت لىطەل ستانداردى نىودەقۇلەتتى بۇ دادطايى كوردنى دادتقروانە.
- 2- بەردەوامى لىو بەرنامەتتە كە قىرەبالغى لىو طرتوخانەكان و بەندىخانەكان ناھىلەت بە دروستكردنى بالەخانەتتە تازە و ئىداضونۇو كە قىسەكانى ئىش دادطايى كوردن و بەھىز كوردنى تاوانى ضارەسەرى كە قىسەكان لىو بەردەم دادطا.
- 3- دىلنابوون لىو دامەزاندنى دىماریەكى باش لىو داووقو داواكارى طىشنى كە شارەزايى ياسايى باشيان ھەبەت بە باشى راھىنراين بۇ جىبەجىكردنى ياساكان بۇ ئابەندبوون بە بەرزىر تىن ئاستى سەروەرى ياساو و دادطايى دادتقروانە نازاھەو بەدەستەھىنەنى دادتقروەرى.
- 4- بەردەوامى لىو ئىقەندىان و جىبەجىكردنى تەواو ياساي بەرەنطار بونۇو توندوتىذى خىزانى بە ئىكەھىنەنى لىدەنى ئاشتەوايى و لىخۇطرتن و تەواو كوردنى سىياسەتتە بەرىو بەردنى شىلەتقروكان و دىلنابوون لىو دامەزاندنى خىرا بۇ كەسانى شارەزاو بەرترسانى بوارى بەرەنطار بونۇو توندوتىذى دذى ئاقرەت.
- 5- ئىداضونۇو لىو ياساي ئىستانى مافەكانى كەسانى خاوقن ئىداويستى تايبەت بۇ دىلنابوون لىو كە دەطونجىت لىطەل رىكەتتەنامەتتە ئىبەست بە مافەكانى كەسانى خاوقن ئىداويستى تايبەت و بە تەواو جىبەجىدەكرەت. ئويستە لىسەر حكومەتتە ھەرىمى كوردستان كە لىدەنىەكى وەزارى ئىك بىنەت بۇ ضاودىرى و ئىشخستنى خەلكانى خاوقن ئىداويستى تايبەت (مادە 4) كە لىدەكە نويەترانى رىكخراوكانى كەسانى خاوقن ئىداويستى تايبەت لىخۇ بطرىت.
- 6- دىلنابوون لىو كە رۇدنامەنوسان ئارىزاو بن لىو ھەراسانكردن و توندوتىذى لىو كاتى كاركردندا , وە مامەلەكردنى دادطا بۇ كە قىسەكانى رۇدنامەنوسان بەطوىرەنى ياساي رۇدنامەطقرو بىت لىو ھەرىمى كوردستان (ياساي دىماریە 35 ي سالى 2007).
- 7- دىلنابوون لىو كە رىز لىو مافى تاكەكەسەكان دەطىرىت لىو لایەن ئولیس و دەسەلاتەكانى ترفە لىو كاتى خۇشاندانى ئاشتەھانەدا وە ھەموو نەندامانى ئولیس راھىنەنى باشيان ئىبەكرەت لىسەر ضونبەتتى كۇنترولكردنى طردبوونۇو مەدەنىەكاندا.
- 8- بلاو كوردنۇو رۇشەتقىرى طىشنى دەربارەنى مافەكانى مروظ.
- 9- رىطەخۇشكردن بۇ ئىتەراندىنى تروۇدە ياساي ئازادى لىو طەتشتن بە زانىارىەكان و دىلنابوون لىو كە ھەموو لایەنەكانى تروۇدە ياساكا مافى كەسەكان دەتارىزىت لىو و دەستەھىنەن و طواستەوونى زانىارىەكان بە ئازادى و بەبى ئاستەت كە بۇ ئامانجى رەوا بەكاربىت وە بطونجىت لىطەل ياساي نىودەقۇلەتتى مافەكانى مروظ.
- 10- ناسانكارى بو جىبەجىكردنى ئىبىش و كارەكانى كرىكارە بىبانەكان و بىكخستنى ھەموو رىوشونەكان لىو ئوفىسىك يان وەزارەتتىكا و تاكىد كوردنۇو لىو كە زانىارىەكان دەربارەنى ترووسەنى توماركدن جىاوازە , ھەروەھا ماف و نەركەكانى نەو كرىكارە بىبانەنى كە دىنە ناو وولات بە ضەند زمانىك بلاو بكرىتەقرو بە شىوازى ئىلەكترۇنىش بىت لىو شونبەكانى ھاتنە ناووقەنى ھەرىمى كوردستان . لىكولینەقرو طرتەتقرو رىضكەنى ياساي توند لىو دذى نەو كۇمئانەنى كە لىو ماوونى ياسايدا كرىكارە بىبانەكانىان تومار ناكەن .
- 11- ئالشتى كوردنى دەستەنى سەربەخوى مافەكانى مروظ و مسۇطەر كوردنى ئۇو كە لىطەل ئرنسبەكانى ئارىس دەطونجىت .

كورتكاروونى كارى جىبەجىكارو

ھەرىمى كوردستان

رەوشى مافى مروظ بە طىشنى لىو ھەرىمى كوردستاندا بەردەوامە لىو طەشەسەندن , ضەند راؤورتىكى كەم ھەبوونە لىو بارەنى روداوى تىرور و توندوتىذى ضەكدارى تر لىو ھەرىمى كوردستان لىو ميانەنى ئامادەكردنى نەم راؤورتەدا .

له لیدان و طرنتی هه‌رمه‌مکی و ده‌سنبه‌سه‌طرنتی شتومک و هه‌ره‌شه‌لیکردن و کرداری هه‌راسانکردن به‌رامبهر به 70 رۆزنامه‌نوس تۆمارکراوه له ميانی نوسینی نهم راوهرتهدا.

به‌شيوه‌یه‌کي طشتی و وه‌ک ئیسه‌وه‌ضوونی ئۆزه‌تیپ له هه‌رمی کوردستان، سه‌رۆکی هه‌رمی کوردستان مه‌سه‌ود بارزانی له مانگی تهموزدا هه‌لساوه به ته‌سه‌ندکردنی یاسای طه‌یشتن به زانیارییه‌کان (یاسای ذمارة 11 ی سالی 2013) له‌طه‌ل نه‌وه‌ی که ضه‌ند نیطه‌رانیه‌ک هه‌یه له به‌رامبهر یاساکه‌دا به‌هۆی به‌دیکردنی هه‌لاویه‌رکاریه‌کی (استثناءات) فراوان که له یاساکه‌دا هاتوه.

یونامی به‌رده‌وام نیطه‌رانه به‌هۆی نه‌بوونی باره‌زطاری ته‌واوی مافی کریکاره کۆضیبه‌رکان به‌طویه‌ی یاسا له‌طه‌ل نه‌بوونی میکانیزمی کارا بۆ روه‌به‌رهبونه‌وه‌ی نه‌و کاره نه‌شیاوانه‌ی که به‌رامبهر مافی نهم کریکارانه نه‌تجام ده‌دریت، وه‌که ده‌سه‌به‌سه‌طرنتی ئاسه‌تۆرت و شوینی حه‌وانه‌وه‌ی نه‌شیاوو ره‌یبه‌طه‌رتن له هاتن و ضوون و جوله‌ وه ضه‌وه‌سه‌ندنه‌وه‌ی مادی و طه‌رته‌کانی ده‌رضوونی ظیزا و کارتی نیشینه‌تی و موله‌تی کارکردن.

ئیه‌سه‌وه‌ضوونی به‌رده‌وام به‌دی ده‌کریت له ته‌روسه‌ی دامه‌زراندنی ده‌سه‌تی سه‌ره‌به‌خۆی مافه‌کانی مه‌روه‌ له هه‌رمی کوردستان. یونامی به‌ به‌رده‌وام هاوکاری له ره‌یبه‌طی شاره‌زایانی ته‌کنیکیه‌وه‌ ئیسه‌کته‌ش به‌مه‌ ده‌سه‌تییه‌ کردوه .

یونامی خۆشه‌اله به‌ ده‌سه‌تیکردنی فه‌رمی ئلانی کاری هه‌رمی مافه‌کانی مه‌روه له هه‌رمی کوردستان که له 8 ی کانونی دوومه له هه‌ولیه‌ر ده‌سه‌تی ئیسه‌کردوه. هه‌روه‌ها یونامی هه‌ه‌طای دامه‌زراندنی لینه‌ وه‌زارییه‌کان به‌ کاریکی ئۆزه‌تیپ ده‌زانیت بۆ جیه‌یه‌جیه‌کردنی ئلانی کاری هه‌رمی.

تونووتیه‌یه‌ ضه‌ه‌کاریه‌یه‌کان له هه‌رمی کوردستان:

له دوای راطه‌یانندی 21 ی نازار له‌لایهن ئارتی کریکارانی کوردستان و ئارتی ذیانی نازادی کوردستان (ئذاک) بۆ کسه‌نه‌وه بۆ ده‌ره‌وه‌ی سه‌ره‌وه‌کانی تورکیا، یونامی هیض راوهرتیکی نه‌تۆی به‌ده‌سه‌ت نه‌طه‌یه‌شه‌وه‌ ده‌ره‌وه‌ی ئۆتیه‌سه‌یوه‌ سه‌ره‌به‌زایه‌کان له‌سه‌ر ناوزه‌ سه‌ره‌یه‌کانی هه‌رمی کوردستان له ميانی ماوه‌ی ناماده‌کردنی نهم راوهرتهدا. هه‌روه‌ها له‌مه‌ هه‌رمه‌مه‌دا هیض جوهریک له کرده‌ی تیره‌ریستی و یاخیه‌بوونی تیه‌دا روه‌ نه‌داوه.

به‌ندکردن و سه‌روه‌ری یاسا له هه‌رمی کوردستان:

ذمارة‌ی ته‌واوی به‌ندکراره‌وه‌کان له هه‌رمی کوردستان له کۆتایی حوزه‌یرانی 2013 دا بره‌تی بووه له (4909)

یونامی به‌ به‌رده‌وامی ضاوه‌یری طه‌ره‌خانه‌وه‌ به‌ندینه‌خانه‌کان و سه‌روه‌ری یاسای کردوه له هه‌رمی کوردستاندا، 53 سه‌ره‌دانی نه‌تجامداوه بۆ طه‌ره‌خانه‌کان و به‌ندینه‌خانه‌کان که له ميانی نهم سه‌ره‌دانا‌نه‌دا 320 ضاوه‌یه‌که‌تۆنتی نه‌تجامداوه. یونامی هه‌روه‌ها طه‌واهی نه‌وه‌ ده‌دات که‌وا حه‌ومه‌تی هه‌رمی کوردستان ده‌سه‌تی کردوه به‌ طه‌ه‌وه‌وه‌ دیالوپی باش ده‌ره‌وه‌ی ضه‌ندین باه‌تی طه‌رته‌، له‌مانه‌شه‌ یاره‌مه‌تیه‌دانی یونامی له وانه‌ ووتنه‌وه‌ له نه‌کادیمیای ئاسایش له هه‌ولیه‌ر بۆ ماوه‌ی ضواور مانط بۆ ده‌سه‌لانه‌کانی جیه‌یه‌جیه‌کردنی یاسا له بواره‌کانی مافی مه‌روه‌ و ئارسته‌تی مافی راطیره‌وه‌کان و به‌ندکراره‌وه‌کان.

یونامی سه‌ره‌جی ئیه‌سه‌وه‌ضوونی به‌رضاوی کردوه له ئیه‌وه‌ری طه‌رتن و طه‌ره‌رانی به‌ندکراره‌وه‌کان له به‌ندینه‌خانه‌ی زه‌رطه‌ له ده‌وه‌ک. هه‌رضه‌نده‌ زۆرینه‌ی شوینه‌کانی طه‌رتن له هه‌رمی به‌ قه‌ره‌به‌لگی ماونه‌ته‌وه‌ له‌طه‌ل نه‌بوونی ستانداردی ئاک و خاوه‌ینی وه ضه‌ند طه‌ره‌تیکی تری تابه‌تیه‌ش به‌دی کراوه له هه‌ندیک له طه‌ره‌خانه‌کان به‌ تابه‌تی له طه‌ره‌خانه‌ی ئاسایشی طشتی له هه‌ولیه‌ر و طه‌رتن و طه‌واسته‌وه‌ی سه‌له‌مانی و ضه‌مه‌مه‌مال به‌هۆی نه‌بوونی شوین بۆ جیاکرده‌نه‌وه‌ی نه‌جوه‌وانان له طه‌ره‌وه‌کان هه‌ندیک جار تیکه‌لیان ده‌کته‌ن و هه‌روه‌ها شوینه‌کی به‌جیا نییه‌ بۆ که‌سانی خاوه‌ن ئیه‌داوه‌ستی تابه‌ت و هه‌و ئه‌و که‌سه‌نه‌ی که طه‌ره‌تی ساپه‌کۆله‌دیان هه‌یه‌.

بۆ ضاره‌سه‌ره‌طه‌ردنی قه‌ره‌به‌لگی له‌ناو طه‌ره‌خانه‌کان، حه‌ومه‌تی هه‌رمی کوردستان به‌رده‌وام له هه‌ولیه‌ی له‌ دروستکردنی ضه‌ندین بینه‌ی تازه‌ی وه‌کو بینه‌ی طه‌ره‌خانه‌ی ئاسایشی طشتی له هه‌ولیه‌ر و بینه‌ی طه‌رتن و طه‌واسته‌وه‌ی ضه‌مه‌مه‌مال، وه‌ و ضاوه‌ره‌وان ده‌کریت که هه‌ره‌کاتیک نهم بینه‌یانه‌ ته‌واوین نه‌وه‌ ستانداردی طه‌ره‌خانه‌کان به‌ره‌و باشته‌ر به‌صه‌ت.

نیطه‌ره‌یه‌کانی یونامی به‌رده‌وامه‌ له طه‌رتنی هه‌رمه‌مکی و ره‌زه‌ نه‌طه‌رتن له ره‌سه‌ و یاسایه‌کانی ئیه‌سه‌ت. ذمارة‌یه‌ک له راطیره‌وه‌کان باسیان له‌وه‌ کردوه که بۆ ماوه‌ی نۆ سه‌له‌ ده‌یه‌ت نه‌وان له طه‌ره‌خانه‌ن ته‌نها به‌هۆی طه‌وه‌مان له به‌شه‌داریکردن له کرده‌ تیره‌ریستییه‌کاندا. ده‌سه‌لانه‌کانی حه‌ومه‌تی هه‌رمی کوردستانیش دوواتی کردۆته‌وه‌ که نه‌وان ئاطاداری نهم که‌سه‌نه‌ن وه ئاساوی نه‌وه‌یان هه‌ناوه‌ته‌وه‌ که له‌کاتی نه‌تجامدانی کاره تیره‌ریستییه‌کان له‌لایهن نهم که‌سه‌نه‌وه‌ یاسای به‌ره‌نه‌طه‌ره‌وه‌ی تیره‌ره‌ هه‌سته‌نا ده‌نه‌ضه‌بووه‌ له هه‌رمی کوردستان. طه‌رتنی که‌سه‌نه‌کان به‌به‌ی تۆمه‌ت و دادطایی کردن ده‌یه‌یه‌ شیه‌وه‌یه‌ک له شیه‌وه‌کانی طه‌رتنی هه‌رمه‌مکی که نه‌مه‌شه‌ ئیه‌سه‌لیکاریه‌یه‌ له یاسای نیوده‌وه‌ له‌ته‌ی مافه‌کانی مه‌روه‌ و زه‌مه‌ناته‌کانی ده‌ستوری عه‌راقی. یونامی به‌رده‌وام داوای ضاره‌سه‌ریکی خه‌زای کردوه بۆ نهم حاله‌ته‌نه‌ که ئیه‌سه‌ت به‌طویه‌ی یاسای

سزاي مردن له ههريمي كوردستان

حكومتي ههريمي كوردستان بترده وامة له تراكتيز كردني نغو راطرتنه نافهرميبه سزاي له سیداردان كه بریاری له ستر داوه و هه یه له سیداردانك له شمش مانطي يهكهمي 2013 دا لهو ههريمه نهجرام نهراوه. بهتیی ولامي حكومتي ههريمي كوردستان بو نهم راتورت له بهرواري 22 ي نوكتوبهري 2013، سزاي له سیداردان لهغزير ئيداضونوهويه وه طفطوطوي زور له نارادان سهارت به رتكردهوه و نه ههشتني.

مافي نافرته له ههريمي كوردستان

يونامي خو شحاله بهو ئيشكوتنه كه له لايهن حكومتي ههريمي كوردستانهوه نهجرامداوه له جيبه جيكردني ياساي توندوتيزي خيزاني (ياساي ذمارة 8ي سالي 2011) به بههيز كردني بهريويه تيرايهتي ئوليسي بهرنتار بوونهوه توندوتيزي دذي نافرتهان و وه دابيكردني ئاريز طاري و يهكساني بو نهو نافرتهانه كه دووضاري توندوتيزي دهبنهوه. دامزrandني ليندنه ناسنهوايي كيشه خيزانيهكان له مانطي كانوني دووه له طرميان و له مانطي شوباتيش له سلیماني وه له 13ي ئايارش نهجومهني دادوهرتي له ههولير بریاريكي رسمي دهكردهوه بو دامزrandني نهم ليندنه له ئايتهختي ههريم بهلام تا نوسينهوه نهم راتورتش فرماني دامزrandنهكه جيبه جيبه كراوه. ههروها يهكتهكي تايهت له ئوليسي ليكولينهوه له دهوك دامزراوه كه ستر به بهريويه تيرايهتي توندوتيزي دذي نافرتهانه , نهم يهكتهيه له مانطي كانوني دووهي 2013 هوه دهستبهكار بووه تاكاتي نووسيني نهم راتورت بهلام نهم جوړه يهكانه له شارهكاني ههولير و سلیماني و طرميان دهستبهكار نهبوونه لهطل لههوه كه سنافي تهواوو ئوفيسي بو ئامادهكراوه. نوينهتراني دهظا ناوخويهكان باسيان لههوه كردهوه كه نهم يهكانه له نيوهي دووهي سالي 2013 دا دهستبهكار دهبن دووي نهوهي كه بودجه نهسهند دهكرت.

سهروكايهتي نهجومهني وهزیراني حكومتي ههريمي كوردستان له 30 ئاياردا له وهقاعي كوردستان (تهغرهوهي ناوخوي) ذمارة 4851 ي 22ي ئاياري 2013 ي بلاوكردهوه كه دهبرارهي دامزrandني ليندنه بالاكاني بهرنتار بوونهوه توندوتيزي دذي نافرتهان و خيزان له ههموو ئاريز طاكندا. بهطويه نهم تهغرهوه ناوخويه ههتر ئاريز طايهك ئويسته ليندنهكه ئيكههينيت كه له لايهن ئاريز طارهوه سهروكايهتي بكرت بو نهوهي كار بكهن له ستر كيشهكاني توندوتيزي دذي نافرتهان و بلاوكردهوه ههولير لههوه بارهوه.

نهجومهني بالاي كاروباري خانمان ستر اتيزهتيكي باشي داناوه بو ئيشخستني رهوشي نافرته له ههريمي كوردستان بو 2013 تا 2019. نهم ستر اتيزهته له لايهن نهجومهني وهزیراني حكومتي ههريمي كوردستانهوه له 19 ي حوزفيران نهسهند كراوه ئيستاش ضاوهرواني نهوهي ليندنه كه نهسهند كردني كوئايي له لايهن نهله مانهوه بو نهجرام بدرت. مهتستني سهرهكي لهه ستر اتيزهته بریته به له ههسا ههنتي له جيبه جيكردني سي ستر اتيزهتي تري ههريمي به ناوي ستر اتيزهتي ههريمي كوردستان بو ئلان و طهشه سندن له 2012 هوه تا 2016 ههروه ستر اتيزهتي روهبهروونهوه توندوتيزي دذي نافرتهان و ستر اتيزهتي كه مكردهوه ريذهي ههذاري. له 2010 هوه تا 2014.

بههوي طرنه بهتري سياستهتيكي ئيشهوخته له لايهن حكومتي ههريمي كوردستانهوه بو بهرنتار بوونهوه توندوتيزي دذي نافرتهان. نافرته له ههريمي كوردستان باوهري زياتريان لا دروست بووه كه بيهه ئيشهوه بو تومار كردني سكالاكانيان دهبرارهي توندوتيزيه خيزانيهكان و ههتر جوړيكي تري توندوتيزي كه له دذيان نهجرام بدرت. حكومتي ههريمي كوردستان به يونامي راطه اندوه كهوا 2256 كهتسي توندوتيزي له دذي نافرته تومار كراوه له لايهن ئوليس و دادطوه له ميايي ماوهي ئاماده كردني نهم راتورتدا. نهم ذمارة قيش كه ميهونهوه بهخوهه بينوه به بهراورد لهطل راتورتني ئيشوه كه نهوكات ذمارةي كهتسهكان 2469 كهتسي بوون. بهترترين ريذهي روهداوهكانيش له ههولير تومار كراوه كه 742 روهداوه و له سلیماني 539 و له دهوكيش 444 روهداوه بوونه كه 1982 يان بریته بووه له توندوتيزي جهستني و 163 روهداوه خو سوتانن و 70 روهداوه دهستريذي سيكسي و ههروهها 40 روهداوه كوشتني نافرتهيش تومار كراوه بهرامبر به 50 روهداوه له شهش مانطي دووهي 2012 دا.

رهشنوسي سياستهتي شيلتهرهكان كه وا ئيشيني ليندنه كه ستانداردي شيلتهرهكان به تهواوي ريكيخت , تاكو ئيستاش ضاوهرواني نهسهند كردنه له لايهن نهجومهني وهزیراني حكومتي ههريمي كوردستانهوه. ههروهها يونامي ئيبيني ئيشهوهضونيك بهضواوي كردهوه له دهسته تير كردني شيلتهرو مالي دلنهوايي بو نهو نافرتهانه كه دهبنه قورباني توندوتيزي. له ههولير شيلتهريكي تازه كرايهوه كه ذوري زوري تيدايه بو ئيشكه شكرندي زورترين خولي راهينايي ئيشهتي. دروستكرندي شيلتهريكي تازه له سلیماني تهواو بووه. لهو كاتهي كه يونامي ههموو نهم شتانه به ئيشهوهضوني ئوزهتبط دادنهت. ههنديك نيطر انيشي ههته بهرامبر كوالبتي ههنديك له شيلتهرهكان و نهو خزمهتطور اريهتي كهوا ئيشكش دهكرت له ههنديك ناوضه له ههريمي كوردستان. وهكو طرفتي قهربالغي و نهبووني ترؤطرامي نهوتو بو دووباره طهراندنهوه قوربانيهكان بو ناو كومهطلا. له مانطي نازار دابوه كه شيلتهري دهوك زيانكي زوري بهر كهوت بههوي روهداوي ناظر كهوتنهوه يهكي طومانليكاروي به نهغهست .

ريخراوهكاني كومهلطي مهدهتي زور به طورجي توانيوانه يارمهتي ياسايي ئيشكش بهو نافرتهانه بكهن كه له شيلتهرهكاندا دهنين. بهلام له سلیماني دهسهلته ناوخويهكان ضهغند جارئك لهطل يوناميدا نيطراني خويان دهبريهوه لههوهي كه نهو ئاريزه ترانهي كه له لايهن نهم ريخراوهكانهوه دهستنيشان دهكرين بو بهدووادا ضوني كهتسي نافرتهكان دهستيهردان دهكهن له كاروباري كارطيري شيلتهرهكان له كاتي

سەردانەکانیان بۆ لای نافرەتە بریکارەکانیان، وە هەر ئەمەش بوو هۆی ئەوەی کەوا بەر یۆبەر ایەتی دەستەبەری کۆمەڵایەتی و طەشەتێدان لە وەزارەتی کارو کاروباری کۆمەڵایەتی لە 24 ی نیساندا فەرمانی فەرمی دەرکات بۆ سنوردانان بۆ ضوونە ناووقەیی نەم ریحراوانە بۆ ناو شیلتەرەکانی ستر بە وەزارەت، وە بەطوێری نەم فەرمانەش ئاریزەری ریکخراوەکان تەتھا لە ناو بەر یۆبەر ایەتی بەر تەتار بوونەوەی توندوتیژی ددی نافرەتەتاندان دفتوانن بریکارە نافرەتەکانیان ببینن.

مافی کەمینه نەتەوێی و ئابنیهکان و هی تر لە هەریمی کوردستان

یونامی تیبینی ئەوەی کردوو کە حکومەتی هەریمی کوردستان زۆر بەخسندە بوو لە میوانداری کردنی ئەو طرۆتە کەمینه نەتەوێی و ئابنیهتی کەوا لە بەشەکانی تری عیراقە دەربەدەر دەرکین. لە هەمانکاتدا طرۆتەکانی کریستیانە کلدانیهکان لەناووضەیی ئاکری ی ستر بە ئاریزطای دھوک سکالایان ئیشکەش بە یونامی کردوو دەر بارەیی ضەتد کیشیەکی زەوی و زار کە دەطەریتەو بۆ سالی حەفتاکان لە کاتی سەر هەڵدانی شۆرشی کورد لە ددی سەدام حسین دا، زۆری نەم طوندنشینانە باس لەقو دەکەن کەوا زەوی و زارەکانیان کە دۆکیومینتی تەواوی مولکایەتیان هەیه و بە شیوێکی نایاسایی لە لایەن ضەتد کەسیکی کوردی ناسراووقە دەستی بەسەردا طیراوقە ئەو کەسانە نامادە نین کە قەرقووی خەلکەکش بەتەوێ لە رۆژی 13 ی حوزیران طوندنشینەکانی طوندی (ضەم رەبەتکی) باسیان لەقو کرد کەوا عەمیدییکی ئیشمەرطە مەوا دی بێناي هینابوو بۆ دروستکردنی خانووبەتک لەسەر ئاروضە زەویە کە مولکایەتیەکی بە شیوێکی نایاسایی دەطەریتەو بۆ کریستیانەکان. ئەو قەرقووی طوندنشینەکان بە رابەر ایەتی موختاری طوندەکە ئارەزاییان دەر بری بۆ ئەوەی نەهیلان نەم بینا کردنە ئەتجام بەریت بەلام بە قسە ئێوان دوواتر 16 ئوتۆمبیلی ضەتد کەوا جلوبەرطی مەدەنیان لەبەر بوو دەستیان بە تەقەیی هەوايي کردوو دوواتر بۆتە شەرە دەست و موختارەکش باسی لەقو کرد کەوا بە قۇنداخی تەقەت لیدراوقە بریندار بوو لە هەمانکاتدا طوندنشینەکان باسیان لەقو دەکرد (عەمید) ئەکە هاواری دەکرد کەوا ئیویست ناکات بۆن لە حوکمەت سکالا بنوسن ضونکە ئەو حۆی حکومەتەو دووای ئەو طوندنشینەکان ووتیان کەوا تەلەفونیان بۆ ئویس کردوو بەلام بۆلیس دووای دوو کاتەمیر طیشتونەتە شویەتەتو طوندنشینەکان باسیان لەقو کرد کەوا ویستوانە سکالای فەرمی لە ئویس تۆمار بکەن بەلام ئەفسەری ئویس لە مەرکەزێ ئویس لێی وەر تەتروون. لە 12 کانوونی یەکەمی 2012 دا سەرۆکی هەریمی کوردستان فەرمانی (دما 2226) دەر کردوو بە دامەزراندنی لیدنەتکە بۆ لیکۆلینەو لە هەموو ئەو سکالایەتی کە لە لایەن کریستیانەکانەو بەر ز کر اووقە دەربارەیی کیشەکانی زەوی و زار بۆ ئەوەی بەتشیك لە سەدی ئەو زەوی و زارەنە بطەریندریتەو بۆ خاوقە کریستیانەکانیان، وە بەتشیکی بۆسوکیش لە دەست ئەو کەسانە بێنیتەو کە دا طیریان کردوو بەلام نەم بیروکەتی لە لایەن نوینەری کرسنیا نەتەوێ نەسەند نەکر اووقە ئێوان بەر دوقام داوای طەراننەوێ هەموو ئەو زەوی و زارەنە دەکەن کە بەشیوێکی نایاسایی لێیان زەوت کر اووقە.

لەتەتڵ ئەوەی کە ناوضەیی شیطال بە شیوێکی تەکنیکی بەتشیك نییە لە هەریمی کوردستان بەلام ئیزیدیەکانی نەم ناوضەیی سکالای ئەوێیان ئیشکەش بە یونامی کردوو کەوا هەست بە ئارامی ناکەن وە باس لەقو دەکەن کە بوونەتە نامانج لە لایەن ضەتد طرۆتیکێ ضەتد و کر دە ئیرۆریستیەکان. لە هەمان کاتدا هەتدیک لە نوینەرائی تاییقەیی یەزیدی باسیان لەقوش کردوو دووضاری ترس و هەرتەشە بوونەتەو لە لایەن هیزەکانی ناسایش و ئیشمەرطە کە لە ناوضەیی شیطال و کیشەتەسەرەکاندا جیطیرن. دما رەتکە لە تیاوماقولانی کۆمەڵطای ئیزیدی بە یونامیان راطەیاندوو کە لە کاتی ضوونیان بۆ کۆبونەو سیاسیەکان لە شیطال لە لایەن ناسایشی کوردیەو دەستطیر کر اوون وە لەناو بارەتکانی ئارتي دیموکراتی کوردستاندا دەستبەسەر بوونە بەجی تاوان و دادطایی کردن هەروها ئێوان دەلێن کەوا ئازاد نەکر اوون تاووقە بەلێننامەیان ئی مۆر نەکردوون کە ضیتەر بەشداري لە جموجۆلی سیاسی ددی کورد نەکەن. لە یەتکە لەم جۆرە رووداوانەشدا کە لە مانطی ئازاردا تۆمار کر اووقە کە کەسیکی ضالاکوونی ئیزیدی بۆ ماووقی ئیج رۆد لە لایەن هیزەکانی ناسایشەو دەستطیر کر اووقە باسیشی لەقو کردوو کە لەم ماووقیدا لە طر توخا نە دووضاری مامەلەیی خرا ت بۆتەو.

بەتشی وەلامی حکومەتی هەریمی کوردستان بۆ نەم راووتە لە بەر واری 22 ی ئوکتۆبەری 2013، بەر یۆبەر ایەتی طشتی ناسایش یاسا بەکار دەهینیت بەجی جیاوازی کردن لەتیوان نابین و کەلتور و کەمینه نەتەوێیەکان، بەر یۆبەر ایەتی طشتی نامادە بەو دەکات کە هەر کەسیک تاوان ئەتجام بەت لە سنووری هەریمی کوردستان بە فەرمانی دادطا دەسپیر دەکریت بە هەمان شیوێ ئەو کەسانەش کە لە خالەکانی تیشکین دەسپیر دەکرین. حکومەتی هەریمی کوردستان بە تەواوی هەموو بانطەشەتک رەت دەکاتەو سەبارەت بە بوونی طر توخا نە و زیندانی نەهینی لە هەریم.

حکومەتی هەریمی کوردستان وە یاساوی ریساکانی هەریم بە تەواوی ئالشت و یاری دەدەر و بفرطریکارە لە مافی کەماینیه جیاوازەکان لە هەریم، بۆ نمونە کەمینه نەتەوێیەکان مافی خویندنیان هەیه بە زمانی دایک (یاسای دما 4 سالی 1992)، بەم شیوێ حکومەتی هەریمی کوردستان 62 قوتابخانەیی سەر تایی و 10 قەتابخانەیی ناووقەیی هەیه بۆ فیرکردنی کەمینه جیاوازەکان لە طشت ناوضەکانی هەریم بە زمانی دایک. هەروها دما رەتکە قوتابخانەیی سەر تایی و ناووقەیی تاییت هەیه لە هەریم کە تاییتە بە کەسانی کەمینه نەتەوێیەکان، حکومەتی هەریمی کوردستان لە ریطەیی بەر یۆبەر ایەتی فیرکردن ئالشتی کردوو لە ضائدانی کتیبی تاییتە بە ضەتد زمانیکی جیاواز وەک کوردی، عەرەبی، ئاشوری، تورکی، فارسی. 33 کەتالی ناسمانی مۆلەتی ئیدراو 2 بە زمانی عەرەبی، 1 بە زمانی تورکی، 2 بە زمانی ئاشوری- وە کەتالی ناسمانی کوردستان کە کەتالیکی سەر تکی بە ئر و طرامەکانی بە زمانی کەمینه نەتەوێیە جیاکان بلاو دەکاتەو.

مافی کەسەنی خاوەن ئیڤاویستی تاییبەت لێ هەریمی کوردستان

ریکخراوەکانی کۆمەڵە مەدەنی کە نوێنەرایەتی کەسەنی خاوەن ئیڤاویستی تاییبەت دەکەن لێ هەریمی کوردستان داواکاریەکیان ئێشکەش بە حکومەتی هەریمی کوردستان کردووە بۆ هەموارکردنەوەی یاسای ماف و نێمیتازاتی کەمەندامان و کەسەنی خاوەن ئیڤاویستی تاییبەت لێ هەریمی کوردستان یاسای (دەمارە 22 ی سالی 2011).

بەشێوەیەکی تاییبەت کەمەندامان داوای ئیڤاوی تارێزپاری زیاتر دەکەن لێم یاسایەدا وەک مۆسەبە کەمەندامان و داڕێژدانی خزمەتپۆزانی بێمەنی تەندروستی و نیشەنجیبوون و قەرزێ تاییبەت بۆ ئەو کەمەندامانی کە دەیانەوێت خێزان ئێکێبن. لەپەڵ ئەوەی کە حکومەتی هەریمی کوردستان رازی بوو لەسەر ئەنجامدانی هەموارکردنەوەکان بەلام تا ئامادەکردنی ئەم رێژوونە ئێوە یاساکە نەخراوەتە بەردەم تەرلەمان بۆ ئیباوونە.

یونانی زانیاری ئەوەی ئیڤاویستوو کەوا وەزارەتی تەندروستی حکومەتی هەریمی کوردستان هەلساوە بە دامەزراندنی لێدەنگە بۆ هەلسەتاندنی کەمەندامان بۆ ئیڤاوی مۆسەبە تاییبەت. لێدەنگە هەلساوە بە دورخستنی ئەو (10000) لەو کەسەنی کە لەوانە مۆسەبەق بن کە لەئێوانیاندا کەسی کەمێناو نابینای ئیڤاوی. یونانی باوەری وایە کە ئیڤاوی ئیڤاویستوو بۆ هەموو کەسەکان بکریتە ئەو لایەن لێدەنگە، چونکە هەلسەتاندنەکان بە شێوەیەکی ساکار ئەنجامدراون و هەندێک لەو کەسەنی باسیان لەو کەسەکان بکریتە ئەو لایەن لێدەنگە کە بۆیان ئەنجام دراوە تەنها ضەند خۆلەکی خایاندوو. لە لایەکی تریشەوە نوێنەرایەتی ریکخراوەکانی کۆمەڵە مەدەنی نێتپاری خۆیان دەربڕیوە بۆ یونانی کە هەلسەتاندنەکان بە شێوەیەکی ئێوەش ئەنجام ئەدراوە بۆ ئەو لایەن کە بە شێوەیەکی هەرمەتەکی. بەئێوە لایەنی حکومەتی هەریمی کوردستان بۆ ئەم رێژوونە 22 ی ئۆکتۆبەری 2013، دەمالەیی پارمەتی دەدرێت بە کەسەنی خاوەن ئیڤاویستی تاییبەت بەطۆرێ رێدە کەمەندامانی دەمالەکی دیاری دەکریت لێ (160000 تا 250000 دیناری عێراقی) بەرزکردنەوەی دەمالەکی لێدەنگە لایەنی تەرلەمانی هەریمی کوردستان داوە. حکومەتی هەریمی کوردستان لێدەنگە ئاراییی دامەزراندوو بۆ دێنابوون لە دەست طەشنتی کەسەنی خاوەن ئیڤاویستی تاییبەت بە ضالاکێ و تەرزێ و جێبەجێبەجێ لێ هەموو هەریمی.

مافی مندال لێ هەریمی کوردستان

لەکاتی نوسینەوەی ئەم رێژوونە یونانی ضەندین سەردانی ئەنجامدوو بۆ ضاکسازێ نێجەوانان و تەرخواوەکانی هەریمی تارێزپاری حکومەتی هەریمی کوردستان. ئەم ضاکسازیانە کەوا هەن وەک ئەوەی هەلێر بەشێوەیەکی طەشنتی لێ دۆخیکێ باش دان. بەلام ضاکسازیانەکانی نێجەوانان لێ تەرخواوەکانی ئێوە بە بەردەمی کێشەیی قەربەلغی و نێبونی جێبەجێبەجێ و کات بەسەربردنیان ئیڤاوی بەدەرێت. زۆرێ تەرخواوەکان دمارەکی ئێوە قوشیان نێبە ناکو بتوانن ئەو نێجەوانانە کە خاوەن ئیڤاویستی تاییبەت لێ تەرخواوەکانی تر جیا بکریتە لەپەڵ نێبونی خزمەتپۆزانی تەندروستی ئیڤاوی. یونانی رێژوونە بەردەمی ئیڤاوی تەرخواوەکانی ئێوە مامەلەیی خراپ لێدەنگە نێجەواناندا دەکریت وەک سزادان بەهێر هەلسۆکەوتیان یان لەکاتی شەر کردن لەپەڵ بەکتردا.

یونانی رێژوونە دەربارەیی ضەند کەسیکی تریش ئیڤاویستوو کە ئیڤاویستە بە کسانێ نێجەوانان کە ئیڤاویستە هاتوو کەسیکی تەمەن 11 سالان بە تاوانی لەشفرۆشی تۆمەتبار کراوە لەپەڵ ئەوەی کە بەلەمی تەرخواوە هەبوو کە ئەو قوربانی بازارپانی لەشفرۆشی بوو. یونانی ئیڤاوی نێجەوانان کە دەسەلاتەکان لەدوای بەردانی ئەم کسانە هیض بەهێر وادانێک ناکن بۆ تارێزپاری لێکردن و ئەمەش بۆ ئەو هۆکاری ئەوەی کە ئەم کسانە دووبارە بەتەرخواوە لای ئەو کەسەنی کە بەزۆر لەشفرۆشیان ئێوە ئەنجام دەدەن. لە 15 ی کانۆنی دوووم و لە 3 ی ئازاردا دوو کس کە تەمەنەکانیان 11 و 13 سالان بوو بە تاوانی لەشفرۆشی لێدەنگە دادپای تاوانەکانی نێجەوانان لێ سێمانی حوکم دران. دوواتر حوکمی کسە 11 سالەکی تەمەن کراوە لێ 7 ی ئازاردا دادپای ئیڤاویستوو ئەو تاوانەکان لێ سێمانی تانەیی لێ حوکمەکی داو بریاری دا کە ئەم کسە تاوانبار نێبە بەلکو قوربانی دەستدیدی سێکسی بوو.

یونانی داوا لێ حکومەتی هەریمی کوردستان و دەسەلاتی دادوەری دەکات کە زۆر بە وریایی کار لەسەر کەسیکانی مندالان بکات بەتاییبەت کسانێ لێ تەمەن بزووک وە ئاواداری تارێزپاری لێکردن بێت بەطۆرێ ریکۆتنامە نێدەوێتە کەسەنی مافی مندال. بەئێوە وە لایەنی حکومەتی هەریمی کوردستان بۆ ئەم رێژوونە 22 ی ئۆکتۆبەری 2013، ضاودیزیکردن و ئاراستی مندال لێ هەریمی کوردستان لێ سەرۆکی کارە تەرخواوەکانی حکومەت و دامودەزگانی، وەزارەتی و تەرز و لاوان لێ سالی 2006 دامەزرا کە بەرنامەیی فروانی هەبوو لەمانە داڕێژدانی بێکە و تەرز و شوینی یاری لێ هەموو هەریمی هەروەها دێنابوون لێ وەرطرتنی و تەرز بەزۆر لێ هەموو قوتابخانەکاندا.

وەزارەتی و تەرز و لاوان بەشێوەیەکی تاییبەت جەختی دەکردوو لەسەر داڕێژدانی بێکە و تەرز و شوینی یاری بۆ ئەم تەرخواوە کە لێ توند و ناوێ دەوێتەکان دەدین و تەرخواوەکانی هێر بۆ ئاوارەت و مندالی خاوەن ئیڤاویستی تاییبەت لێ کاتیکێ نزیک.

سەرباري ئەمانەش ھۆكۈمىتى ھەرىمى كوردستان لە ھەتتا ۋەكالى كۆتايى دايە لە راويدىردن بۇ نەۋەى بە ھاوبەشى لىقەتل رىخراوي يونيسيف بۇ ئىكەتەناني لىدنىكەكى ھاوبەش لە طشت ووزارەتەكان بۇ ضاودىرى كردنى مافي مندال لە ھەموو ھەرىم دا، بە طويرةي ووزارەتي كارو كاروباري كۆمەلەلايتي لە ھەرىمى كوردستان بەشيكى تايەت كراوتەۋە بۇ مندالانى ھەتتو و بى سەرتەشت ئەم مندالانى دايك و باوكيان جىبونەتەۋە بۇ دىلنابوون لە بەردەۋامى طەيندى ضاودىرى شايسەتو و ئاراستىيان و ھەروەھا دايىنكردى دىنكىي طونجاو. وەك ئىشپىرىك بۇ خىزانە ھەزارەكان ووزارەتي دارايى دەرمالەي (150000 دىناري عىراقى) داناۋە. ووزارەتي كارو كاروباري كۆمەلەلايتي ضەندى بىكەتەكى دامەزاندوۋە لە ھەرسى ئارىزى ھەتتو، سەلىمانى، دەۋك لە سەرتاسەرى ھەرىم بۇ دايىنكردى ئىشور بۇ يارمەتيدانى خىزان و مندالانى توشبوو بە ئۆتىزم. ھەروەھا دايىنكردى ھىلى طەرم لەلايتىن ووزارەت بۇ مندالان كە تەلەفون بىكەن كاتىك ئىبىستىيان بە يارمەتي دان ھەتتو، بەطويرةي طوتەي ووزارەتي تەروەردە و فەردە 8 بەرىۋەتەرىيەت تايەت بەفەركارى مندال ھەتتو بە ھەرىم كە ھەتتەمەنىيەكانى مندالان وە دامەزاندنى كەتلىكى ناسمانى تايەت بە مندال.

ئازادى را دەربىر لە ھەرىمى كوردستان

لە شەش مانىي بەكەمى 2013 دا يونامى بەردەۋام راۋرتى بەدەست طەيشتوۋە دەربارەي ئىشپىلكارىيەكان دد بە مافي رۇدنامەنوسان و مېدىكاران لە كاتى نەجامداني كارەكانيان لە ھەرىمى كوردستان. بەطويرةي راۋرتەكانى سەندىكاي رۇدنامەنوسان 20 كەيسى ئىشپىلكارى لەدەي 30 رۇدنامەنوس نەجام دراۋە كە تەيوەندى بەكارى ئىشپىلكارى خوزانەۋە ھەتتو. شەش ئەم كەيسانە وا دەوترى كەم دووضارى ئازادانى جەستەي بوونەتە لىقەتل سى كەيسى ھەتتە ھەراسان كردن وە ھەتتە كەيسى رىطەطرتن لە كار كردن وە سى رووداوي طرتن. لەلايتىن خۇشيانەۋە سەنتەرى مېترو بۇ داكوكى كردن لە رۇدنامەنوسان 100 ئىشپىلكارىيان تۇمار كروۋە لە لىدان و طرتنى ارى توندوتىدى جەستەي و لىدان بوونە سى كەيسىيان ھەتتە ھەراسان كردن وە ھەتتە كەيسى رىطەطرتن لە كارى رۇدنامەطەرى لىقەتل ھەتتەمەكى و دەستبەسەر طرتنى كەل و ئەل و ھەتتەشپىلكردن و ھەراسان كردن كە لە دەي 70 رۇدنامەنوس نەجامدراۋە ئەم ماۋەتەدا.

لە بەكەك لەم كەيسانەي كە لەلايتىن يونامىۋە ضاودىرى كراۋە رۇدنامەنوسىكى كورد كە نوسەرو وەطەرى سەرتوسەرى طوطارى زاننى سەردەمە كەلە سەلىمانى دەردەضىت ضەندىن ھەتتە ھەتتە كوشنى ئىطەيشتوۋە لەرىطىي فەيسوبوك و نىمەيل و تەلەفونەۋە لەلايتىن ضەند كەيسى نەتاسراۋە بەھۇي بەضائەتەندى دوا كەتتەي كە دەربارەي طەرىكى ناو كۆمەلەطابە بە ناوي (بەك مىليون ئىسارو وەلام دەربارەي سېكس). لە مانىي ئايارى 2013 دا سەندىكاي رۇدنامەنوسان و ھەندىك كەسايەتەي كاراي ناو كۆمەلەطابە بىنانامەتەكى فەرمى بلاوكرودتەۋە بۇ نىدانەكردنى ئەم ھەتتەشەنە لىقەتل نەۋەي كە ئەم كەيسە لەلايتىن ئولىسەۋە تۇمار كراۋە بەلام تاكو ئىستا كەس دەستپىر نەكراۋە.

لە بەروارى 1 ي شوبات رۇدنامەنوسىكى كەتلى سەئىدە باسى ئەۋە كرد كە لەكاتى وىنەطرتنى روداۋىك لە بەكەك لە ئرۇدەكان لە سەلىمانى لەلايتىن ئاسەۋانە تايەتەكەنى ئرۇدەكەۋە ھەراسان كراۋە. بەطويرةي راۋرتى سەنتەرى مېترو ئاسەۋانەكان ئەم رۇدنامەنوسەيان لە دورىكا داناۋە مېمورى كامىراكەيان لىبىردوۋە دوۋاي نەۋەي ھەموو وىنەكانيان سىرۋەتەۋە دوۋاي بەك كاتەمىر نازاد كراۋە.

لە 1 ي حوزەيران لە ھەتتە دوو رۇدنامەنوسى كەتلى ئىن نار تى لەكاتى رومالى يادى بەكەتتە نىشتمانى كوردستاندا دووضارى توندوتىدى جەستەي بوونەتەۋە لەلايتىن ضەند كەيسىكەۋە بە جلى سەربازى و مەتەنى، كەل و ئەل و تۇمارەكانىان دەستى بەسەرا طىراۋە تاۋەكو ضەند بەرئىسكى بالاي بەكەتتە نىشتمانى كوردستان كەتتە نىۋانەۋە نىجا كەل و ئەلەكانىان ئىدرايەۋە.

بەتتە وەلامى ھۆكۈمىتى ھەرىمى كوردستان بۇ ئەم راۋرتە لە بەروارى 22 ي ئۆكتۇبەرى 2013، مافي ئازادى رادەربىر بەتەۋاوي رىزلىطىراۋە و ئارىزاۋە ووزارەتي ناوخۇ زور ضالاکانە بەدواضوون نەجام دەتات بۇ ھەتتە بانطەشەيكە ئىشپىلكارى كە دەرتەق بە رۇدنامەنوسان نەجام بەرئەت، سەندىكاي رۇدنامەنوسانىش بەشدارن ئەم بەدواداۋىۋە كە ھەموو شەش مانى جارىك راۋرتەك دەردەكەن بۇ ئىشپىلكارىيەكان دد بە رۇدنامەنوسان.

ھەتتە ئىشپىلكارىيەك لەلايتىن كەسانى دەسەلەتدار نەجام بەرئەت دەرتەق بەمافەكانى رۇدنامەنوسان كەبە ياسا ئارىزاۋە، ئەۋا ئەم كەسانە بەتەۋدى لىكۆلنەۋەتەيان لەقەتل دەكرىت سزاش دەدرىن. بەطويرةي نامادەي ووزارەتي ناوخۇي ھەرىمى كوردستان كەشەكە لەقەتل ضەند تاكەكە لە رۇدنامەنوسانە كە سنوورى كارەكەيان دەبەزىن بە تايەت لەم حالەتەنەي كە تەيوەستەن بە سەلامەتتە طشتى وە ھەتتە لە نارامى كۆمەلەطە دەكەن. سەربارى ئەمەش زىبەر لە 800 كەتلى خۇمالى كەتلى ناسمانى ھەتتو و ھەتتە ھەروەھا ھەتتو رۇدنامە و طوطار ضەند بلاوكرادەي تر لە ھەرىم كار دەكەن وە 7000 رۇدنامەنوس ھەن لە ئەندامن لە سەندىكاي رۇدنامەنوسان.

لايتەيكى تىر تىشەۋەتەۋى ئۆزەتەيپ لە ئازادى رادەربىر و طەيشتن بە زانىيارەكاندا لە ھەرىمى كوردستان لە مانى تەموزدا سەروك مسعود بارزاني ياساي طەيشتن بە زانىيارەكانى ئەسەند كروۋە (ياساي دمارە 11 ي سالى 2013) كە لە 8 ي حوزەيرانى 2012 دا لەلايتىن ئەلەمانى كوردستانەۋە لەخۇ طىراۋو، لەقەتل نەۋەشەدا ھەتتە نىطەرائى ھەتتە لەم ھەلاۋىر دكاربانەي (استثناءات) كە بە شىۋەكەي فراوان

و وزارتې کارو کاروباري کومه لایقې و وزارتې ناوځو وزارتې دادو و وزارتې روښنې و ننګومني دادو و سټدیکاي روښنامنوساني کوردستان و وزارتې نورو دعو ننګومني بالاي خانمان و يوناميش وکو ضاودير دهبيت لثم ليدنانيه دا.

يونامي به ههماهنگي لطل فترمانطه تي ثيوهنديکاني دتروتي حکومتې هتريمي کوردستان نالشتي نثم ليدنانيه تي کردوه بو ريکخستني خولیک له منطې شوبات بو دستواذه تي کارو ناوړوکی ثلاني کاري هتريمي. نثم ليدنانيه هترو منطیک يک جار کوبونه نثم دتات بو ئيداضوونه تي هترو نثو نثسو وضونانيه که له لايکن نثم دتاتکانه نثم دتاتراون له جيبه جيکردني ثلاني کاري هتريمي.

لثم نثم دتات ليدنانه دتوت خولیکي شتم روده له منطې تتموز نثم دتات به ههماهنگي لطل وزارتې مافي مروظ به نامانجي نثسکه شکردني رابت نامتيه بو نثم دتات ليدنانه لستر نثو سي جيبه جيکردن به متبستي نامادکاري بو ئيداضوونه تي خولي طشتير که برياره له منطې تشريني يکته مي 2014 دا نثم دتات بدريت.

نثسو وضونه تشريعيه کان له هتريمي کوردستان

له 8 حوزهيران نثم له منطې هتريمي کوردستان ياساي (ذماره 11 ي سالي 2013) طتيشتن به زانياريه کاني دتکرد. به طويره تي نثم ياسايه که نثستر له لايکن ستروک بارزانتيه نثم دتات کرابو ماف به هاو لايکن دتات له هتريمي کوردستان به طتيشتن به هترو زانياريه کاني دتسلا تي طشتي بتبي هيض ناستنطیک, تتهها ضتد بيجطه کاريه که بتبت که بتويره تي ياسا ريخراوه. تا کوتايي منطې حوزهيران تي 2013 نثم له منطې کوردستان تيرواني نثم دتات داوه له نرعه ياسايه که بو ياساي ناستني مافي مندال.

Report on Human Rights in Iraq: January – June 2013

Extract on Human Rights in the Kurdish Autonomous Region: January to June 2013

UNAMI/OHCHR
Baghdad Iraq

www.uniraq.org/www.ohchr.org